

ΠΡΙΣΜΑ

ΕΝΘΕΤΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ,
ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

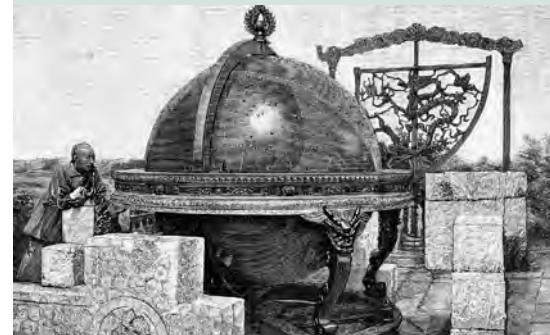
Η ΑΥΓΗ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 23 ΜΑΡΤΙΟΥ 2018

ΔΥΣΗ ΚΑΙ ΚΙΝΑ (ΜΕΡΟΣ Β)

Φύση και αλήθεια

Οι έννοιες της φύσης και της αλήθειας δεν έχουν κοινό νόημα σε όλους τους χρόνους και τόπους. Σε αυτό το άρθρο θα δούμε τις αντιλήψεις των Κινέζων για τη φύση και την αλήθεια σε αντιπαραβολή με εκείνες του δυτικού κόσμου.

▶▶ 8

Χίλιες και μία ανακρίσεις

Ο όρος ανάκριση προκαλεί συχνά αρνητικούς συνειρμούς. Ερευνητές του Πανεπιστημίου του Λίβερπουλ μελέτησαν περισσότερες από 1000 πραγματικές ανακρίσεις για να διερευνήσουν την αποτελεσματικότητα των «σκληρών» ανακριτικών μεθόδων.

▶▶ 2-3

Unboxholics live

Το Πρίσμα παρακολούθησε το live των Unboxholics, ενός καναλιού του ελληνικού YouTube. Η χώρα μας, αποτελεί, αναλογικά με τον πληθυσμό της, τη δεύτερη χώρα παγκοσμίως με τις περισσότερες ώρες παρακολούθησης βίντεο στο YouTube. Εκεί, κάποιοι νέοι πιστεύουν σε αυτό που κάνουν και παλεύουν για την καθημερινότητά τους. Με άλλους όρους, με την γλώσσα της νέας γενιάς, με ποιοτικά κριτήρια που κάποιους από μας πιθανόν να ξενίζουν. Αλλά είναι το μέλλον.

▶▶ 4-5

Όταν η επιστήμη δεν κοιτάει τα πόδια της

Ο Στίβεν Χόκινγκ ήταν ίσως ο τελευταίος ροκ σταρ της επιστήμης. Η παρουσία του στην поп κουλτούρα της εποχής έφερε σε επαφή με τις πιο στριφνές επιστημονικές έννοιες εκατομμύρια κόσμοι.

▶▶ 6

«Γυναίκες και Νευροεπιστήμες στην Ελλάδα»: Ένα βιβλίο για τις ερευνήτριες Νευροεπιστημών

Στο βιβλίο «Γυναίκες και Νευροεπιστήμες στην Ελλάδα» έντεκα επιφανείς γυναίκες νευροεπιστήμονες μας δίνουν τη δική τους εσωτερική ματιά για τον κόσμο της επιστημονικής έρευνας. Για το πώς προέκυψε το βιβλίο αυτό μας μιλά η αναπληρώτρια καθηγήτρια του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης Στέλλα Γιακουμάκη, που έκανε την επιμέλεια.

▶▶ 7

«ΚΟΙΤΑ ΨΗΛΑ στα αστέρια και όχι κάτω στα πόδια σου. Προσπάθησε να αναλογιστείς τι βλέπεις και να αναρωτηθείς τι είναι αυτό που κάνει το σύμπαν να υπάρχει. Να είσαι περιέργος».

Πού βρίσκεται όμως η περιέργεια στις καθημερινές ανακαλύψεις, στις μελλοντολογικές τοποθετήσεις και τις εκφράσεις αυτοθαυμασμού της επιστημονικής επικαιρότητας; Πώς μπορεί κανείς να αποφύγει το ενδεχόμενο η επιστήμη να φαίνεται ως μια «τυπική» διαδικασία που επαναλαμβάνει τον εαυτό της, εξυπηρετώντας απλώς πρακτικούς σκοπούς, κάτω από τις επιταγές μιας συνεχούς και αόριστης προόδου, αυτής των περισσότερων δημοσιεύσεων και των πιο υψηλών μετρικών;

Το επιστημονικό έργο του Στίβεν Χόκινγκ ήταν κατεξοχήν καθοδηγούμενο από την περιέργεια. Περιέργεια για την προέλευση του σύμπαντος, τους νόμους που το ορίζουν και το μέλλον του. Μια περιέργεια αρκετά δυνατή για να ξεπεράσει όχι μόνο τις δυσκολίες της έρευνας αλλά και τις πρακτικές δυσκολίες της ασθένειάς του, τροφοδοτώντας ένα ασύλληπτο πάθος για ζωή. Μια περιέργεια που οδήγησε στην καλύτερη κατανόηση του κόσμου μας.

Στη διδακτορική του διατριβή αποδεικνύει ότι το Σύμπαν προέρχεται από μια κατάσταση άπειρης πυκνότητας και μηδενικού μεγέθους, μια μοναδικότητα (singularity). Αυτή η κατάσταση δεν διαφέρει από την κατάσταση στην οποία καταλήγει μια μαύρη τρύπα. Εφαρμόζοντας την Κβαντική Θεωρία στη μελέτη των μαύρων τρυπών, πρότεινε ότι αυτές ακτινοβολούν (ακτινοβολία Χόκινγκ) και χάνουν ενέργεια, καθιστώντας δυνατή την εξαφάνισή τους. Αν όμως μια μαύρη τρύπα μπορεί να εξαφανιστεί, τότε τι συμβαίνει με την πληροφορία που «πέφτει» μέσα της; Η αρχική του πεποίθηση ήταν ότι αυτή χάνεται, κάτι που προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις από την επιστημονική κοινότητα. Εν τέλει πείστηκε ότι η πληροφορία αποθηκεύεται στον ορίζοντα γεγονότων μιας μελανής οπής και ακτινοβολείται.

Αναμφίβολα ο Χόκινγκ ήταν από τους μεγαλύτερους επιστήμονες του καιρού μας. Εξίσου σημαντική, όμως, με την τεράστια συνεισφορά του στην επιστήμη ήταν η δημόσια παρουσία του, κάτι που δεν είναι αυτονόητο για επιστήμονες, ούτε μάλιστα του δικού του βελιηνεκούς. Με καθεμία από τις τοποθετήσεις του μπορεί κανείς να συμφωνεί ή να διαφωνεί, ωστόσο κανείς δεν μπορεί να πει ότι ήταν ατεκμηρίωτες. Άλλωστε, πόσο συχνά ακούμε υπερφίαλες αερολογίες από ειδικούς και μη και πόσο σπάνια ακούμε εύστοχες παρατηρήσεις σαν αυτή: «Αν οι μηχανές παράγουν όλα όσα χρειαζόμαστε, τότε το αποτέλεσμα θα διαμορφωθεί από το πώς τα πράγματα θα μοιράζονται. Ο καθένας μπορεί να απολαύσει μια ζωή πολυτελούς ξεκούρασης αν ο πλούτος που θα παράγεται από τις μηχανές μοιράζεται ή οι περισσότεροι άνθρωποι μπορεί να καταλήξουν φτωχοί και δυστυχισμένοι αν αυτοί που κατέχουν τις μηχανές φροντίσουν από κοινού να μην ανακατανέμεται ο πλούτος. Μέχρι στιγμής, φαίνεται πως κινούμαστε προς τη δεύτερη επιλογή, με την τεχνολογία να οδηγεί μια συνεχώς αυξανόμενη ανισότητα».

Γ.Κ.

ΤΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ ΕΛΝΤΙΜΠ*

Ο όρος *ανάκριση* προκαλεί συχνά αρνητικούς συνειρμούς στον κοινό νοου. Φέρνει στο μυαλό εικόνες βασανιστηρίων, ωμής κατάχρησης εξουσίας και «συστημάτων» που διεξάγονται με άκρα μυστικότητα πίσω από κλειστές πόρτες σκοτεινών διαδρόμων. Οι «σκληρές» ανακρίσεις θεωρούνται όμως από το ευρύ κοινό και από τα μέλη των σωμάτων ασφαλείας που στερούνται εξειδικευμένης κατάρτισης ως αποτελεσματικές ακόμα κι αν (ή επειδή!) προκαλούν φόβο, εξευτελισμό, ψυχική οδύνη και σωματικό πόνο στους ανακρινόμενους. Στο πλαίσιο αυτό, η κοινή γνώμη διαμορφώνεται υπό την επιρροή ανέκδοτων μαρτυριών. Ωστόσο, οι «σκληρές» ανακρίσεις θεωρούνται ως η πιο αναποτελεσματική προσέγγιση με βάση τη δημοσιευμένη και ανεξάρτητη επιστημονική έρευνα.

Γιατί άραγε συμβαίνει αυτό;

Μία πιθανή εξήγηση είναι ότι οι ανακρίσεις (και ειδικά οι ανακρίσεις που σχετίζονται με πολύκροτες υποθέσεις) πραγματοποιούνται μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας. Ως εκ τούτου, οποιαδήποτε πληροφορία/γνώση θα μπορούσε να προκύψει από αυτές είναι αναπόφευκτα επηρεασμένη από τον «διακομιστή της» στο ευρύ κοινό! Εν γένει, είναι δύσκολο, σε παγκόσμια κλίμακα, να αποκτήσει κανείς πρόσβαση σε αρχεία ανακρίσεων για κα-

κουρηματικές υποθέσεις. Επιπλέον αυτού, είναι ακόμη δυσκολότερο να κρίνει κανείς το κατά πόσο οι ανακρίσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν με επιστημονικό και μεθοδικό τρόπο. Ως αποτέλεσμα, πολύκροτες υποθέσεις έχουν συχνά πτυχές που καλύπτονται από πέπλο μυστηρίου. Η κοινή γνώμη συνήθως κατακλύζεται από πληροφορίες για τις υποθέσεις αυτές, για τα εμπλεκόμενα άτομα, για το ιστορικό τους και ούτω καθεξής. Ωστόσο, ελάχιστες πληροφορίες δημοσιοποιούνται σχετικά με τις μεθόδους που υιοθετήθηκαν προκειμένου να αποσπαστεί μια ομολογία ή τις τακτικές που χρησιμοποιήθηκαν για να «σπάσει η σιωπή» των ανακρινόμενων.

Μια άλλη πιθανή εξήγηση της αντίληψης ότι οι «σκληρές» τακτικές είναι αποτελεσματικές πηγάζει από τα εκπαιδευτικά πρωτόκολλα και γχειρίδια ανακριτικής που υιοθετούνται από αξιωματικούς της αστυνομίας ανά τον κόσμο. Για παράδειγμα, μία από τις πιο διαδεδομένες προσεγγίσεις περί ανακριτικής η οποία χρησιμοποιείται ευρέως στις ΗΠΑ και σε άλλες χώρες, η Reid technique, διατυμπανίζει τη χρησιμότητα των συγκρουσιακών ανακριτικών τεχνικών. Συγκεκριμένα, οι ανακριτές της αστυνομίας εκπαιδεύονται να χρησιμοποιούν στα αρχικά στάδια της ανάκρισης αναποτελεσματικές τεχνικές αντίχρευσης ψεύδους, όπως η χρήση μη λεκτικών σημάτων (π.χ. «νευρική συμπεριφορά»)

ως αποδεικτικά στοιχεία ψευδούς συμπεριφοράς, παρόλο που η προσέγγιση αυτή έχει καταρριφθεί από ανεξάρτητη έρευνα δημοσιευμένη σε έγκυρα επιστημονικά περιοδικά. Με βάση τέτοιου είδους ανακριθή στοιχεία, οι ανακριτές παροτρύνονται εν συνεχεία να «διαγνώσουν» το κατά πόσο οι ανακρινόμενοι αποκρύπτουν ή όχι την αλήθεια ώστε να συνεχίσουν αναλόγως την ανάκριση. Στις περιπτώσεις όπου αμφισβητείται η ειλικρίνεια του ανακρινόμενου, ο ανακριτής ενθαρρύνεται να έρθει σε αντιπαράθεση μαζί του χρησιμοποιώντας συγκρουσιακές τεχνικές προκειμένου να του αποσπάσει την «αλήθεια». Ουσιαστικά, οι ανακριτές εκπαιδεύονται να χρησιμοποιούν αναξιόπιστα κριτήρια αντίχρευσης ψεύδους και μετέπειτα να υιοθετούν, επί αυτής της βάσης, αναποτελεσματικές, και συχνά ανήθικες, ανακριτικές τακτικές...

Αυτή η προσέγγιση έχει αποδεδειγμένα συνδεθεί με ανακριβείς ομολογίες που έχουν επιφέρει σε αθώους μακροχρόνιες ή θανατικές καταδίκες. Η αθωότητα των ανθρώπων αυτών έχει αποδειχθεί έπειτα από πολυετή παραμονή τους σε φυλακές ή ακόμα και μετά την εκτέλεσή τους!

Είναι άραγε αναγκαία η χρήση «σκληρών» ανακριτικών μεθόδων για την επίλυση κρίσιμων αστυνομικών υποθέσεων όπως είναι οι υποθέσεις τρομοκρατικής φύσης; Ή μήπως

είναι η κοινή γνώμη τόσο διψασμένη για εκδίκηση και κοινωνική δικαιοσύνη, που η αστυνομία δρα εφαρμόζοντας «σκληρές» ανακριτικές τακτικές προκειμένου να ικανοποιήσει αυτή τη δίψα και να αποκαταστήσει την τάξη;

Όποια και να είναι η απάντηση, αυτού του είδους οι ανακρίσεις προσομοιάζουν σε ένα μοντέρνο κυνήγι μαγισσών, όπου η ανάκριση για ένα έγκλημα μετουσιώνεται σε συγκεκριμένη εκδίκηση για το έγκλημα αυτό...

Όποιοι κι αν είναι οι λόγοι εφαρμογής αποδεδειγμένα στείρων ανακριτικών τακτικών, είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη οι αντικειμενικές δυσκολίες και οι προκλήσεις που τα σώματα ασφαλείας καλούνται να αντιμετωπίσουν κατά τη διαχείριση πολύπλοκων υποθέσεων τρομοκρατικής φύσης που προσελκύουν το δημόσιο ενδιαφέρον. Παρά τις γιγάντιες προκλήσεις, καλλιεργούνται πάντα στο ευρύ κοινό η προσδοκία και η αξίωση ότι η αστυνομία θα επιλύσει (και πρέπει να επιλύσει!) αυτές τις υποθέσεις σε μηδενικό χρόνο. Επιπλέον των πιέσεων αυτών, η αστυνομία οφείλει και καλείται να υποστηρίξει τους συγγενείς των θυμάτων και να διαχειριστεί τον Τύπο και τις πολιτικές δυνάμεις με τις συχνά αντικρουόμενες ατζέντες τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η διαχείριση πολύπλοκων υποθέσεων είναι εξαιρετικά προκλητική ακόμα και υπό ιδανικές συνθήκες (π.χ. αστείρευτη χρηματοδότηση για την αστυνομία, μεγάλη προθυμία του κοινού να συνδράμει το έργο της κ.λπ.), μπορεί κανείς να φανταστεί πόσο δύσκολο είναι το έργο της αστυνομίας υπό πραγματικές συνθήκες.

Οπότε, τι θα μπορούσε να συνδράμει το έργο της Αστυνομίας;

Η εμπειρική έρευνα στην ανακριτική υπόπτων αναπτύσσεται, αλλά οι δυσκολίες εκπόνησης μελετών που εστιάζουν συγκεκριμένα σε εγκλήματα τρομοκρατικής φύσης εξακολουθούν να είναι πολλές. Μερικά της πανεπιστημιακής κοινότητας υποστηρίζει την άποψη ότι η πιο αποτελεσματική ανακριτική μέθοδος είναι το να συμπεριφέρεσαι στους υπόπτους με σεβασμό και αξιοπρέπεια, να σέβασαι τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και να προσπαθείς να καλλιεργήσεις ένα κλίμα συνεργασίας μαζί τους. Αντίστοιχα, ο εκφοβισμός και η προσβολή των υπόπτων θεωρούνται ως κοντόφθαλμες και αναποτελεσματικές τακτικές. Δυστυχώς, η παραπάνω θεώρηση βασίζεται κυρίως σε πειραματική έρευνα που διεξάγεται υπό συνθήκες οι οποίες δεν προσομοιάζουν πιστά την περιπλοκότητα των πραγματικών ανακρίσεων. Αυτού του είδους η έρευνα επιτρέπει με τον έλεγχο των βασικών παραγόντων υπό διερεύνηση, αλλά παράλληλα αδυνατεί να πείσει με τα πορίσματά της τους επαγγελματίες ανακριτές, οι οποίοι γνωρίζουν καλύτερα από όλους ότι οι εργαστηριακές συνθήκες είναι εκ διαμέτρου αντίθετες με τις πραγματικές συνθήκες κάτω από τις οποίες καλούνται να επιτελέσουν το έργο τους!

Το εν λόγω κενό εμπειριστατωμένης έρευνας σε ανακρίσεις υπόπτων τρομοκρατίας έχει επιτρέψει σε υπερασπιστές των «σκληρών ανακρίσεων» να το χρησιμοποιήσουν ως βήμα για να ενθαρρύνουν, να προτείνουν ή ακόμα και να εκθειάσουν τη χρήση βασανιστηρίων. Τα βασανιστήρια, με βάση τα λεγόμενά τους, πρέπει να είναι πάντα μία από τις επιλογές, καθώς αποτελούν ένα εργαλείο το οποίο εμπνέει συναισθήματα φόβου και σεβασμού στους εχθρούς και έτσι έχει τη «δυναμική» να επιλύει γρήγορα τις υποθέσεις. Στην πραγματικότητα, όμως, η χρήση βασανιστηρίων (και άλλων εξίσου ανήθικων συγκρουσιακών τακτικών) έχει αξιοσημείωτα μακροπρόθεσμα μειονεκτήματα, χωρίς καν να οδηγεί στην απόσπαση αξιόπιστων πληροφοριών. Επιπλέον,

μπορεί να διαταράξει τις σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ της αστυνομίας και του κοινωνικού συνόλου και σταδιακά να δυσχεράνει τη συλλογή χρήσιμων πληροφοριών από κομμάτια της κοινωνίας που έχουν στοχοποιηθεί ή/και έχουν γίνει κατά συρροή δέκτες αυτών των πρακτικών.

Φαίνεται πως αυτή η κατάσταση έχει αρχίσει σταδιακά να αλλάζει...

Έρευνα που πραγματοποιείται στο Πανεπιστήμιο του Λίβερπουλ έχει καταφέρει να καλύψει το προαναφερθέν κενό εμπειρικών στοιχείων αποκτώντας πρόσβαση σε μία μοναδική βάση δεδο-

μένων που απαρτίζεται από περισσότερες από 1.000 πραγματικές ανακρίσεις. Καμία άλλη ακαδημαϊκή ομάδα δεν έχει αποκτήσει ποτέ τέτοιου είδους πρόσβαση, με αποτέλεσμα η πρωτοβουλία αυτή να έχει ανοίξει ένα «παράθυρο» σε ένα σχεδόν μυστήριο πεδίο έρευνας. Σε στενή συνεργασία με τη Βρετανική αστυνομία, η ερευνητική ομάδα του Λίβερπουλ έχει παρακολουθήσει, κωδικοποιήσει και αναλύσει εκατοντάδες ανακρίσεις υπόπτων τρομοκρατίας. Η ερευνητική ομάδα κωδικοποίησε διεξοδικά λεπτό προς λεπτό τις βιντεοσκοπημένες ανακρίσεις για να διε-

ρευνήσει την πραγματική χρησιμότητα των ανακριτικών τεχνικών. Επίσης, στο πλαίσιο της έρευνας αυτής δημιουργήθηκε το πρώτο παγκοσμίως πλήρες και εμπειρικά εμπειριστατωμένο μοντέλο ανακριτικών τακτικών.

Συνολικά κωδικοποιήθηκαν περισσότερες από 150 μεταβλητές, συμπεριλαμβανομένων των μη προσαρμοστικών τακτικών που ενίοτε χρησιμοποιούσαν οι ανακρινόμενοι (π.χ. απόλυτη σιωπή, μουρμούρισμα), ο τρόπος με τον οποίο οι ανακριτές έκαναν τις ερωτήσεις (π.χ. συγκρουσιακός, αυταρχικός, παθητικός), η συμπεριφορά των ανακρινόμενων (π.χ. επιθετική, αποστασιοποιημένη), ο όγκος και η ποιότητα των πληροφοριών που συλλέγονταν. Έπειτα από εννέα μήνες και ατελείωτες ώρες κωδικοποίησης του μεγαλύτερου συνόλου δεδομένων στο είδος του, η ομάδα ανέλυσε στατιστικά τις μετρήσεις της και παράγαγε την πιο πλήρη καταγραφή του *τι δουλεύει* στις ανακρίσεις υπόπτων τρομοκρατίας.

Η ερευνητική ομάδα εξέτασε κυρίως τις αλληλεπιδράσεις στη σχέση μεταξύ ανακριτή - ανακρινόμενου και το τρόπο με τον οποίο οι αλληλεπιδράσεις αυτές καθορίζουν τον όγκο και την ποιότητα των πληροφοριών που συλλέγονται κατά τη διάρκεια της ανάκρισης.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ανακριτές οι οποίοι είχαν μη προσαρμοστικές συμπεριφορές (π.χ. χρήση σαρκασμού, άκαμπτη προσήλωση στο πλάνο της ανάκρισης, υποτιμητική γλώσσα κ.λπ.) οδήγησαν σε ή ενθάρρυναν μη προσαρμοστικές συμπεριφορές ανακρινόμενων (π.χ. χρήση προσβλητικών όρων, αποστασιοποίηση, επιθετική στάση κ.λπ.). Σε αντίστοιχία, οι ανακριτές που είχαν προσαρμοστικές συμπεριφορές (π.χ. ήταν ψύχραιμοι, υπομονετικοί, υποστηρικτικοί, ομιλητικοί κ.λπ.) δημιουργούσαν τις συνθήκες για την έκφραση ή όξυνση αντίστοιχων συμπεριφορών από τους ανακρινόμενους. Είναι πραγματικά αξιοσημείωτο ότι ακόμα και η παραμικρή εκδήλωση μη προσαρμοστικών συμπεριφορών από τους ανακριτές οδηγούσε σε «κλειδώμα» των ανακρινόμενων (π.χ. απόλυτη σιωπή, «ουδέν σχόλιο» κ.λπ.) ή σε όξυνση της μεταξύ τους αντιπαράθεσης. Ως εκ τούτου, στις ανακρίσεις στις οποίες εκδηλώνονταν προσαρμοστικές συμπεριφορές από τους ανακριτές -και ως απόρροια αυτού από τους ανακρινόμενους- δημιουργούνταν οι συνθήκες υπό τις οποίες αντλούνταν πλούσιες σε όγκο και ποιότητα πληροφορίες.

Τα αποτελέσματα αυτά της ερευνητικής ομάδας του Πανεπιστημίου του Λίβερπουλ θα μπορούσαν ίσως να εκληφθούν ως αυτονόητα. Ωστόσο, μέχρι πρότινος, τα εμπειρικά στοιχεία συχνά *ανέφεραν*, αλλά ποτέ δεν *θεμελίωναν* την άποψη ότι ο καλύτερος τρόπος χειρισμού ενός ανακρινόμενου είναι η αποφυγή τεχνικών που οδηγούν σε κρούση. Με άλλα λόγια, η χρήση «σκληρών» τακτικών με στόχο τη συνεργασία ενός ανακρινόμενου θα έχει κατά πάσα πιθανότητα τα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα. Πέραν των παραπάνω παρατηρήσεων, τα αποτελέσματα παρέχουν μια πρωτοφανή και έγκυρη αποτύπωση του *τι δουλεύει* και του *τι δεν δουλεύει*, με γνώμονα μια βαθιά κατανόηση των ανθρώπινων σχέσεων και, ως εκ τούτου, ενθαρρύνουν την ηθική μεταχείριση υπόπτων.

* Ο δρ Σταμάτης Ελντίμπ είναι επιστημονικός συνεργάτης και επίτιμος λέκτορας στο Πανεπιστήμιο του Λίβερπουλ και συνεργάτης - λέκτορας στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Ηνωμένου Βασιλείου

Unboxholics **live**: εφηβεία ξανά για

ή κάποια στοιχεία από το ελληνικό YouTube

Το Πρίσμα παρακολούθησε το live των Unboxholics, ενός καναλιού του ελληνικού YouTube. Η χώρα μας, αποτελεί, αναλογικά με τον πληθυσμό της, τη δεύτερη χώρα παγκοσμίως με τις περισσότερες ώρες παρακολούθησης βίντεο στο YouTube. Εκεί, κάποιοι νέοι πιστεύουν σε αυτό που κάνουν και παλεύουν για την καθημερινότητά τους. Με άλλους όρους, με την γλώσσα της νέας γενιάς, με ποιοτικά κριτήρια που κάποιους από μας πιθανόν να ξενίζουν. Αλλά είναι το μέλλον.

ΉΤΑΝ ένα event που κράτησε σχεδόν πέντε ώρες. Ένα event που το παρακολούθησαν ζωντανά περίπου 2000 άτομα και σχεδόν άλλα 160.000 ζωντανά από το YouTube ή μαγνητοσκοπημένο μέσα στο πρώτο 24ωρο.

Οι Unboxholics κατέβηκαν στην Αθήνα για το μεγάλο τους live. Ξαν ροκ-σταν, τα αδέρφια από την Αριδαία της Μακεδονίας, ο Σάκης και ο Αλέκος Καρπός, αγαπημένοι YouTubers και δημιουργοί της σελίδας unboxholics.gr ανέβηκαν στη σκηνή με τους φίλους τους και διασκέδασαν τους φαν τους εν μέσω δυνατής μουσικής, εφέ, μ' ένα τεράστιο βίντεο γουώλ πίσω τους... ένα άψογο σόου.

Είχα την φαεινή ιδέα να στρίψω στην Ιερά Οδό από την Πειραιώς. Ευτυχώς είδα τα πλήθη από μακριά κι έκανα τη γύρα να βγω από πίσω. Το event ήταν για τις 5 αλλά ήδη από τη 1 το μεσημέρι ο κόσμος είχε σχεδόν κλείσει το δρόμο. Ήταν όλοι εκείνοι που δεν είχαν καταφέρει να βρουν εισιτήρια και ήλπιζαν να καταφέρουν να μπουν με κάποιο τρόπο. Όταν ανακοινώθηκε το event περίπου δύο εβδομάδες νωρίτερα, σε λιγότερο από δύο ώρες είχαν τελειώσει όλα τα εισιτήρια, που για να λέμε την αλήθεια ήταν όλα δωρεάν. Τα φρόντιζε όλα ο χορηγός.

Το πρώτο πράγμα που κατέγραψε ο εγκέφαλός μου ήταν τα καπνογόνα και σκέφτηκα αμέσως να κάνω αναστροφή. Αλλά δεν ήμουνα μόνη μου στο αυτοκίνητο και μετά δεν θα με ξέπλενε ούτε ο Ιορδάνης ποταμός. Από το παρκαρισμένο αυτοκίνητο μέχρι την είσοδο έκανα την μαμά. «Αν χαθούμε, ραντεβού στο τάδε σημείο». «Μάνα έχουμε κινητά». «Ναι αλλά μπορεί να χαθούν, να σπάσουν, πού να ξέρω τι μπορεί να γίνει». «Το θυμάσαι το σημείο;» Ωρες ώρες βαριέμαι να με ακούω...

Μέσα ήταν ήδη γεμάτο. Φοβόμουν ότι θα υπάρχουν πολύ περισσότεροι από όσους επιτρέπεται αλλά όχι. Ήταν ανεκτά. Αλλά ήμασταν όρθιοι. Βρήκαμε θέσεις σχετικά άνετα αλλά πίσω. Φαίνεται ότι το 4.30 ήταν ήδη αργά. Όχι, βέβαια, ότι ξεκίνησε στις 5 ακριβώς.

Λίγο πριν μπούμε πήραμε και κάρτες να δούμε τι δώρο κερδίσαμε. Όλοι κέρδιζαν κάτι, ακόμα κι εγώ που δεν κερδίζω ποτέ τίποτα. Ένα βραχιολάκι USB. Ωραίο. Θα το προτιμούσα σε κόκκινο. Βγάλε άκρη μου χάρισαν γαϊδάρο και τον κοίταγα στα δόντια.

Μετά βγάλαμε και φωτογραφία. Σ' ένα μηχανήμα που φαίνομαι να κραδαίνω ένα σπαθί στο ένα χέρι και μια λόγχη στο άλλο. Λείπει ένα μικρό κομματάκι από το κεφάλι μου αλλά ποιος νοιάζεται,

δεν πρόκειται να την δείξω πουθενά. Μου την έστειλαν με μείλ.

Άρχισα να χαζεύω τον κόσμο. Πάω στοίχημα ότι δεν υπάρχει ούτε ένας παρουσιαστής ή τηλεστάρ γενικότερα (πλην Σαρβάιβορ) που θα μπορούσε να μαζέψει τόση πιτσιρικαρία στις πέντε το απόγευμα, μέσος όρος ηλικίας τα 20. Μια συναυλία ίσως. Για πολιτικούς ασ μην το κουβεντιάσουμε καλύτερα.

Και μετά η καρδιά μου σφίχτηκε. Δεν έχω πα-

ρακολουθήσει τους Unboxholics με προσοχή. Και αν είναι τίποτα ακροδεξιά στοιχεία; Και αν κάνουν κι αυτοί «αστειάκια» για τους Εβραίους; Τόσες και τόσες μελέτες για τους YouTubers δείχνουν ότι τα πράγματα δεν είναι ρόδινα... τι κάνω τώρα;

Τίποτα γιατί τα παιδιά είναι μια χαρά. Και όταν ξεκίνησαν χαλάρωσα. Ήταν χαρισματικοί στην σκηνή και εύγλωττοι με σωστά ελληνικά. Και μας στη Νότια Ευρώπη δεν μας νοιάζει αν κάνουν και κανένα αστέιο που στην Νορβηγία θα το έλεγαν σεξιστικό. Γελάμε κι εμείς τα κορίτσια. Και πράγματι γέλασα με την ψυχή μου. Κι αν έφυγα πριν τελειώσει είναι γιατί δεν άντεχαν τα πόδια μου άλλο.

Προσπαθούσα να σκεφτώ τα αρνητικά χωρίς να γίνω η γριά γκρινιέρα. Για παράδειγμα στην αρχή του σόου έγινε η παρουσίαση των συντελεστών. Ο καθένας με το βίντεο και το τραγούδι του. Μου φάνηκε μακρύ και κουραστικό αλλά δεν έπρεπε να γίνει. Όταν δουλεύουν πολλοί για κάτι θα πρέπει να έχουν όλοι το μερίδιό τους στο ευχαριστώ.

Και βέβαια, διαφήμιση, πολύ διαφήμιση για τον χορηγό. Και πώς να γίνει αλλιώς άλλωστε, αφού ήταν όλο δωρεάν και μάλιστα ακριβή παραγωγή. Αλλά πρέπει να γκρινιάζω δεν πρέπει.

Στην έξοδο τα μπλουζάκια που μας άρεσαν είχαν τελειώσει. Πήραμε βραχιολάκι. Γιατί πουλάνε; Γιατί κάπως πρέπει να ζήσουν. Μόνο η διαφήμιση και ενέργειες όπως τα μπλουζάκια μπορούν να φέρουν εισόδημα για κάτι που μπορεί να είναι πολύ ευχάριστη, δεν παύει να είναι όμως εργασία. Και τα μηχανήματα, αν θες το livestreaming αλλά και τα vlogs να είναι σωστά, είναι ακριβά. Και οι τεχνικοί να βγάζουν τον επιούσιο.

Μια πρόσφατη έρευνα πριν από λίγους μήνες έδειξε ότι ένας στους 3 Έλληνες βλέπει περισσότερο YouTube απ' ό,τι τηλεόραση και για ενημέρωση και για διασκέδαση. Και η έρευνα του Reuters Institut πριν από λίγες μέρες έδειξε επίσης ότι στην Ελλάδα προτιμούμε τα social media αντί για τα παραδοσιακά για την ενημέρωσή μας. Η χώρα μας, αποτελεί, αναλογικά με τον πληθυσμό της, τη δεύτερη χώρα παγκοσμίως με τις πε-

Έχει και βίντεο που φτάνει τα 1,9 εκ. ο τίτλος του είναι «Η πιο ωραία στην Jeremy ή στο πιο κανονικό του Γιόργος κάνει διαφορετικές εκπομπές στο όπως τα «Μυστήρια της Αθήνας», το πορικό στην Ελλάδα. Έχει πάνω απο τομμύριο συνδρομητές και το μότο πο είναι: «εάν η κριτική σκέψη και το γ άνθρωποι, σίγουρα δεν θα κάνουν π ένας από τους διάσημους του ελληνικ όπως και ο 2J, ο Manos, ο Mikeius, το (ένα από τα παλιότερα), το YOUUP, οι U

α ένα απόγευμα

ρισσότερες ώρες παρακολούθησης βίντεο YouTube.

Τα έσοδα όμως από τις διαφημίσεις δεν επιτρέπουν ακόμα στους Έλληνες YouTubers να επιβιώσουν. Ένα βίντεο που έχει 1,5 εκ προβολές δεν φτάνει ούτε τα 500 Ευρώ σε αμοιβή. Μόνο κάποιες εταιρείες απευθύνονται άμεσα σε αυτούς για να τους διαφημίσουν απ' ευθείας. Έτσι δημιουργούνται sponsored βίντεο όπως οι ταξιδιωτικές περιπέτειες του Jeremy, ο οποίος προσκαλεί και άλλους γνωστούς YouTubers να τον συντροφεύσουν.

Το κομμάτι της παραγωγής είναι ήδη πολύ βαρύ για τους YouTubers κι έτσι χρειάζονται βοήθεια για το επιχειρηματικό κομμάτι. Η Digital Minds είναι μια από τις πιο δυναμικές start-up εταιρείες και σήμερα έχει συνεργασία με περισσότερα από 2500 κανάλια (ναι, υπάρχουν τόσα) τα οποία φέρνει σε επαφή με εταιρείες, ώστε όλοι να βρουν αυτό που τις ταιριάζει.

Στην τηλεόραση η διαφήμιση χρηματοδοτούσε πανάκριβα σήριαλ, πολυπληθείς ομάδες εργαζομένων και γέμιζε και τις τσέπες των μετόχων (αυτά κάποτε). Στο YouTube συντηρεί κάποια παιδιά, άλλα ταλαντούχα άλλα λιγότερο που όμως έχουν το κοινό τους. Και κυρίως είναι νέοι, πιστεύουν σε αυτό που κάνουν και παλεύουν την καθημερινότητά τους.

Το περιεχόμενο της ελληνικής τηλεόρασης είναι σήμερα πολύ φτωχό, όμως εκεί έξω, στον κυβερνοχώρο χτυπάει η καρδιά της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Με άλλους όρους, με την γλώσσα της νέας γενιάς, με ποιοτικά κριτήρια που κάποιος από μας πιθανόν να ξενίζου. Αλλά εκεί είναι το μέλλον. Και σύντομα δεν θα υπάρχει περιεχόμενο στην τηλεόραση και περιεχόμενο στο δίκτυο. Όλα θα είναι σε πλατφόρμες και απλώς θα παρακολουθούμε από την οθόνη που μας βολεύει καλύτερα είτε βρίσκεται στο σαλόνι μας είτε στην τσέπη μας.

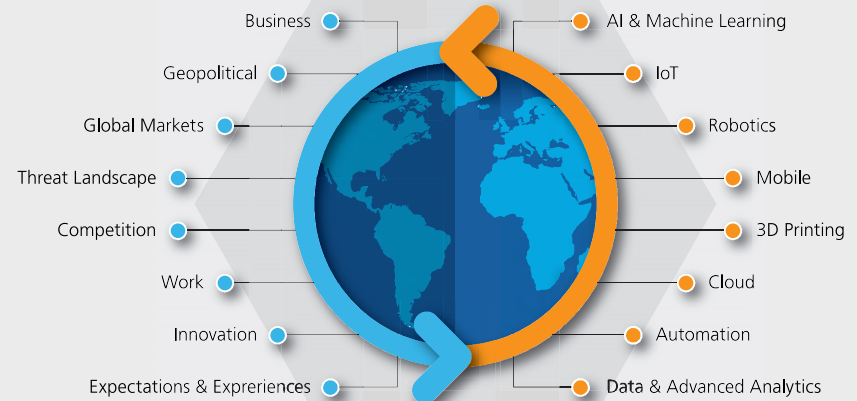
Ο Jeremy και οι φίλοι του

προβολές. Ο Ελλάδα! Ο γος Αργύρης κανάλι του JZ ή το οδοιπόρο μισό εκατομμύριο διαβάσεις του youtube ήταν άρα». Είναι του YouTube Comedy Lab Jnboxholics.

Jeremy, κανάλι στη διεύθυνση: <https://goo.gl/rtr2YA>

EVERYTHING IS CHANGING

Cisco Live, μια διοργάνωση με αξιώσεις

Ας υποθέσουμε ότι πρέπει να πείσουμε το «αφεντικό» να μας στείλει στο Cisco Live 2019 στην Βαρκελώνη. Με βάση την εμπειρία από το Cisco Live 2018, ετοιμάσαμε μια επιστολή που θα κάνει κάθε «αφεντικό» να λυγίσει

Προς: το αφεντικό μου
Από: έναν ευσυνείδητο υπάλληλο

Θέμα: Έγκριση παρακολούθησης του Cisco Live

Αγαπητή/αγαπητέ αφεντικό,

Σας γράφω για να ζητήσω την έγκρισή σας να παρακολουθήσω το Cisco Live στην Βαρκελώνη από τις 28 Ιανουαρίου ως την 1^η Φεβρουαρίου 2019. Το Cisco Live είναι η μεγαλύτερη διοργάνωση για την εκπαίδευση, την έμπνευση και την δικτύωση των επαγγελματιών της τεχνολογίας. Μέσω των ομιλιών από οραματιστές της τεχνολογίας, μέσω 700 σεμιναρίων, είναι μια μοναδική ευκαιρία να αποκτήσω γνώσεις και δεξιότητες αιχμής στις τεχνολογίες που ήδη χρησιμοποιούμε και σε αυτές που έρχονται στο μέλλον για να επιτύχουμε την μετάβαση στο ψηφιακό μέλλον.

Μέσα σε μία εβδομάδα θα μπορούσα να αποκτήσω εκπαίδευση που σε άλλη περίπτωση θα χρειαζόταν πολλά μαθήματα ολόκληρο τον χρόνο.

Επίσης θα έχω την ευκαιρία να:

- * Εξετάσω προσωπικά τις τελευταίες καινοτομίες στην δικτύωση, την ασφάλεια και το υπολογιστικό νέφος
- * Κατανοήσω καλύτερα τις αναδυόμενες τεχνολογίες και τις έννοιες που είναι η κινητήρια δύναμη πίσω από τον κόσμο της ψηφιακής επιχειρηματικότητας.
- * Συναντήσω με ειδικούς και να τους θέσω ερωτήσεις
- * Συνδεθώ με άλλους συμμετέχοντες και ν' ακούσω την δική τους οπτική, να δω βέλτιστες πρακτικές, να ανακαλύψω νέες ιδέες και εργαλεία που θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε.

Περαιτέρω πληροφορίες υπάρχουν στο [ciscolive.com/emea](https://www.ciscolive.com/emea).

Ευχαριστώ πολύ
Ο ευσυνείδητος υπάλληλος

Εγώ ψήθηκα και κακώς δεν πήγα φέτος. Υπάρχει, όμως, εξαιρετικό υλικό στην διεύθυνση <https://www.ciscolive.com/global/on-demand-library/> από όλες τις διοργανώσεις ανά τον κόσμο (εκτός από την Βαρκελώνη στις ΗΠΑ, την Αυστραλία και το Μεξικό) και από τα περασμένα χρόνια.

Όταν η επιστήμη **δεν κοιτάει** τα πόδια της

Ο Στίβεν Χόκινγκ ήταν ένας από τους μεγαλύτερους επιστήμονες της εποχής μας. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό να εξηγήσει τον μεγάλο αντίκτυπο που είχε ο θάνατός του στο ευρύ κοινό. Όχι μόνο με τις δημόσιες τοποθετήσεις του και το μεγάλο του εκλαϊκευτικό έργο αλλά και με την παρουσία στη σύγχρονη поп κουλτούρα είχε κερδίσει το status ενός πραγματικού σούπερ σταρ. Ίσως, τελικά, να ήταν ο τελευταίος ροκ σταρ της επιστήμης.

Το ευρύ κοινό των γνώρισε από το βιβλίο του «Χρονικό του χρόνου - Από τη Μεγάλη Έκρηξη ως τις μαύρες τρύπες», γραμμένο το 1988. Το βιβλίο, αναγνωρισμένο ως ένα πραγματικό αριστούργημα της εκλαϊκευμένης επιστήμης, έχει ξεπεράσει τα 10 εκατομμύρια αντίτυπα και έχει μεταφραστεί σε τριάντα πέντε γλώσσες. Ο εκδότης του ζήτησε να μη συμπεριλάβει καμία από τις δυσνόητες εξισώσεις της Φυσικής και Κοσμολογίας προκειμένου το βιβλίο να είναι ελκυστικό. Μάλιστα, τον προειδοποίησε ότι για κάθε εξίσωση που θα περιείχε το βιβλίο, θα έχανε τους μισούς αναγνώστες του. Ο Χόκινγκ τελικά κράτησε μόνο μία, την περίφημη εξίσωση $E=mc^2$. Έκτοτε έχει συγγράψει ή συμμετάσχει στη συγγραφή περισσότερων από δέκα βιβλίων, ενώ έχει εμφανιστεί σε πολλά ντοκιμαντέρ.

Η παρουσία του Χόκινγκ στην поп κουλτούρα είναι πραγματικά αξιοζήλευτη. Μία από τις πιο διάσημες εμφανίσεις του είναι αυτή στη σειρά «Star Trek», όπου εμφανίζεται ως ολόγραμμα να παίζει πόκερ με τον Νεύτωνα και τον Αϊνστάιν. Αποδεικνύεται ο εξυπνότερος και των τριών, αν και αυτό μάλλον αδικεί τους άλλους δύο, διότι ήταν ο μόνος που υποδύοταν τον εαυτό του. Σύμφωνα με τους παραγωγούς, ο Χόκινγκ έγραψε ο ίδιος αρκετές από τις ατάκες του σεναρίου του.

Εμφανίστηκε πολλές φορές ως καρτούν, στη σειρά «The Simpsons». Όπως ο ίδιος είπε αργότερα, δέχτηκε αμέσως να συμμετάσχει γιατί θα είχε πλάκα και διότι οι Simpsons είναι ό,τι καλύτερο υπάρχει στην αμερικανική τηλεόραση. Σε ένα από τα επεισόδια, υπό τη μορφή καρτούν σατιρίζει τις, πολλές φορές, αμφιλεγόμενες τοποθετήσεις, κίνητρα και συμπεριφορές των επιστημόνων λέγοντας: «Μερικές φορές οι πιο έξυπνοι από εμάς μπορούν να γίνουν πολύ παιδαριώδεις. Μάλλον ο καθένας φαντάζεται διαφορετικά τον τέλειο κόσμο». Στο τέλος του επεισοδίου πίνει μπύρα παρέα με τον Όμπερ και του λέει: «Η θεωρία σου για ένα Σύμπαν σε σχήμα ντόνατ είναι ενδιαφέρουσα, ίσως σου την κλέψω».

Έχει εμφανιστεί, είτε ο ίδιος ή μόνο η φωνή του, σε εφτά επεισόδια της σειράς «The Big Bang Theory». Η σειρά, η οποία ξεκίνησε το 2007 και βρίσκεται στον ενδέκατο κύκλο της, έχει ως ήρωες μια παρέα νεαρών επιστημόνων στο Κάλτεκ της Καλιφόρνια. Φυσικά, ο Χόκινγκ είναι το ίνδαλμά τους. Οι ήρωες, στερεοτυπικές φιγούρες επιστημόνων, αντιμετωπίζουν διάφορες αστέιες καταστάσεις σε επαγγελματικό και προσωπικό επίπεδο. Το χιούμορ της σειράς τελικά αποδομεί σε μεγάλο βαθμό διάφορα στερεότυπα συνδεδεμένα με την επιστήμη καθώς και το πώς προσλαμβάνεται αυτή από το κοινό και τους ίδιους τους επιστήμονες.

Σε ένα από τα επεισόδια, ο Χόκινγκ αποφασίζει να τρολάρει τους δυο νεαρούς επιστήμονες Σέλντον και Λέοναρντ, οι οποίοι έχουν πρόσφατα δημοσιεύσει μια εργασία σχετικά με το υπέρρευστο κενό. Ενώ του αρέσει η δουλειά τους, τους στέλνει αρνητικά σχόλια απλώς για να διασκεδάσει πειράζοντάς τους. Σε ένα άλλο προσπαθεί να κάνει τον Σέλντον να ξεπεράσει τη ζήλια του για ένα συνάδελφό του που βραβεύεται. Λέει ότι ξέρει πώς είναι να είσαι ζηλόφθων, καθώς ο ίδιος δεν έχει πάρει ποτέ ένα Βραβείο Νόμπελ. Ωστόσο, όπως λέει, δεν πειράζει, του αρκεί που έχει παίξει στη σειρά «The Simpsons» και το ότι έχει εμφανιστεί και στο «Star Trek». Κλείνει λέγοντας ότι θα του άρεσε η ιδέα κάποιος να κατασκευάσει μια τηλεκατευθυνόμενη μινιατούρα του. Το τελευταίο σοκάρει τους ήρωες της σειράς, οι οποίοι είχαν θεωρήσει πως κάτι τέτοιο μπορεί να είναι προσβλητικό. Στο τελευταίο επεισόδιο της σειράς που εμφανίστηκε, συμβουλεύει τον Σέλντον να παντρευτεί την κοπέλα με την οποία είναι ερωτευμένος.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ο Χόκινγκ είχε εμφανιστεί σε μια βρετανική διαφήμιση να λέει ότι η ικανότητα του ανθρώπου να μιλάει και να επικοινωνεί ήταν αυτή που τον οδήγησε στα εντυπωσιακά του επιτεύγματα. Ο κιθαρίστας των Pink Floyd Ντέιβιντ Γκίλμορ εμπνεύστηκε από αυτή τη διαφήμιση και αποφάσισε να χρησιμοποιήσει δείγματα από τη φωνή του Χόκινγκ στο κομμάτι «Keep talking» από τον δίσκο «The Division Bell» (1994). Το νόημα απλό: όλα μπορούν να λυθούν με τη συζήτηση. Ο Χόκινγκ δάνεισε τη φωνή του σε άλλο ένα κομμάτι των Pink Floyd, το «Talkin' Hawkin'» από το «The Endless River» (2014).

Εκτός από τις μεγάλες δόσεις αυτοσαρκασμού που υπήρχε στις εμφανίσεις του, παράλληλα δεν δίστασε να κάνει σοβαρή κριτική σε πολιτικά, περιβαλλοντολογικά και τεχνολογικά θέματα, όπως οι κίνδυνοι που κρύβει η Τεχνητή Νοημοσύνη, το ενδεχόμενο πυρηνικού ολοκαυτώματος, η διαχείριση του πλούτου σε μια πολύ ανε-

πτυγμένη, τεχνολογικά, κοινωνία κ.ά. Οι τοποθετήσεις του μπορεί να «στεναχωρούσαν» πολιτικούς ηγέτες, τεχνοκράτες ή υπέρμαχους της επιστημονικής υπεραισιοδοξίας, αλλά ήταν τεκμηριωμένες και ειλικρινείς.

Το σύνολο του ερευνητικού και εκλαϊκευτικού έργου του Χόκινγκ είναι αδύνατο να παρουσιαστεί με λεπτομέρεια. Ομοίως αδύνατο είναι να παρουσιαστούν όλες του οι παρεμβάσεις, δημόσιες τοποθετήσεις και εμφανίσεις του στη σύγχρονη поп κουλτούρα. Το μόνο σίγουρο είναι ότι η εξωστρέφεια που τον χαρακτήριζε ήταν ενδεικτική του πόσο σημαντικά και επιδραστικά μπορούν να είναι τα επιστημονικά επιτεύγματα όταν ο (άνθρωπος) επιστήμονας αποφασίζει, αντί να κοιτάζει μόνο τα παπούτσια του, να στρέψει το βλέμμα του όχι μόνο προς τα πάνω αλλά και προς τα έξω.

Γ.Κ.

ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

«Γυναίκες και Νευροεπιστήμες στην Ελλάδα»: ένα βιβλίο για τις ερευνήτριες Νευροεπιστημών

ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ εντοπίζονται ακόμη ανισότητες λόγω φύλου, όπως προκύπτει από διεθνείς μελέτες όπως είναι η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «She Figures 2015» («Στοιχεία για τις Γυναίκες 2015») και η έρευνα, σε παγκόσμιο επίπεδο, του Ινστιτούτου Στατιστικής της UNESCO για το 2017. Παρά την πρόοδο που έχει γίνει, εντοπίζονται ακόμη διαφορές στο ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην Ανώτατη Εκπαίδευση, στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας και στην έρευνα. Ανισότητες εμφανίζονται και στις εργασιακές συνθήκες (οι γυναίκες είναι πιο πιθανόν να εργάζονται με μερική απασχόληση ή/και επισφαλείς συμφωνίες), ενώ οι διακρίσεις ανάμεσα στα δύο φύλα γίνονται ακόμα πιο έντονες όταν διερευνηθεί η προαγωγή στην καριέρα και η συμμετοχή στη λήψη ακαδημαϊκών αποφάσεων.

Στο βιβλίο «Γυναίκες και Νευροεπιστήμες στην Ελλάδα» έντεκα επιφανείς γυναίκες νευροεπιστήμονες, με σταδιοδρομίες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, που ηγούνται ομάδων και κατέχουν θέσεις ευθύνης, μας δίνουν τη δική τους εσωτερική ματιά για τον κόσμο της επιστημονικής έρευνας. Οι ερευνήτριες Φεβρωνία Αγγελάτου, Κατερίνα Δερμών, Κική Θερμού, Δόμνα Καραγωγέως, Μαίρη Κοσμιδου, Δήμητρα Μάγκουρα, Μαριγούλα Μαργαρίτη, Ρεββέκα Μάτσα, Μαρία Παναγιωτακοπούλου, Φωτεινή Στυλιανοπούλου και Κατερίνα Ψαρροπούλου περιγράφουν όχι μόνο τις προκλήσεις αλλά και για τις ανταμοιβές που προσφέρει η ενασχόληση με την έρευνα. Οραματίζονται το μέλλον των γυναικών στις Νευροεπιστήμες και δίνουν συμβουλές προς τις νέες ερευνήτριες. Μέσα από τις αφηγήσεις αυτές αναδεικνύεται με πολύ όμορφο τρόπο η συμβολή των γυναικών στην έρευνα. Το βιβλίο περιέχει και μια αναδρομή για την πορεία των Νευροεπιστημών στην Ελλάδα από την επίκουρη καθηγήτρια του Τμήματος Κτηνιατρικής του ΑΠΘ Αναστασία Τσιγκοτζίδου.

Για το πώς προέκυψε το βιβλίο αυτό μιλά στο «Πρίσμα» και στη Λήδα Αρνέλλου η αναπληρώτρια καθηγήτρια του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης Στέλλα Γιακουμάκη, που έκανε την επιμέλεια.

Γυναίκες & Νευροεπιστήμες ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΣΤΕΛΛΑ ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΗ

GUTENBERG

Στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ), το οποίο ήταν στατιστικός εκπρόσωπος της Ελλάδας για την έκδοση «She Figures 2015», μπορούν να αναζητηθούν όλα τα στοιχεία για την απασχόληση των ερευνητριών στην Ελλάδα

Πώς προέκυψε η ιδέα για ένα βιβλίο για τις γυναίκες νευροεπιστήμονες στην Ελλάδα;

Λίγο μετά που ξεκίνησα την αυτόνομη ακαδημαϊκή σταδιοδρομία μου, βρέθηκα αντιμετώπιση με δυσκολίες και διλήμματα που δεν είχα φανταστεί ότι συνοδεύουν την ακαδημαϊκή ζωή. Είχα από νωρίς καταλάβει ότι δεν πρόκειται για επάγγελμα, αλλά, όπως συνηθίζω να λέω, για τρόπο ζωής. Όμως και πάλι έπιασα πολλές φορές τον εαυτό μου να αναρωτιέται πώς μπορώ να διατηρήσω ισορροπίες, να είμαι συνεπής, να μην αδικήσω κάποιον, να βάλω προτεραιότητες κ.λπ. Τότε πολλές φορές θυμήθηκα τις δασκάλες μου και συζητήσεις που είχα μαζί τους εντός και εκτός αμφιθεάτρου. Συχνά η απάντηση στα ερωτήματά μου ήρθε από τις συζητήσεις αυτές, οπότε προέκυψε και η επιθυμία για το βιβλίο.

Σε ποιες ερευνήτριες απευθυνθήκατε; Υπάρχει κάποιο κοινό στοιχείο για το οποίο τις επιλέξατε;

Το ευχάριστο είναι ότι στην Ελλάδα οι γυναίκες δεν έλειψαν ποτέ από τις Νευροεπιστήμες και σήμερα υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός γυναικών που εργάζονται συστηματικά και πολύ παραγωγικά στο πεδίο. Το δυσάρεστο είναι ότι δεν θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν όλες σε ένα βιβλίο για λόγους οικονομίας. Οπότε, απευθύνθηκα σε ανθρώπους από διαφορετικά επιμέρους πεδία που συνέβαλαν στην καθιέρωση των Νευροεπιστημών στη χώρα μας τόσο ως ιδρυτικά μέλη της Ελληνικής Εταιρείας Νευροεπιστημών όσο και μέσα από το έργο τους και που σήμερα υπάρχει μια «νέοτερη γενιά» νευροεπιστημόνων που διδάχθηκαν από εκείνες. Ελπίζω ότι

διοδρομία τους σύμφωνα με τις περιγραφές τους στο βιβλίο;

Κάθε πρόκληση είναι σημαντική για τον άνθρωπο που τη βιώνει και από κάθε ιστορία ζωής μπορούμε να μάθουμε κάτι. Οπότε, θεωρώ εξίσου σημαντικές και μεγάλες όλες τις προκλήσεις που περιγράφονται στο βιβλίο.

Υπήρξε κάτι από τις ιστορίες που σας περιέγραψαν που σας προκάλεσε έκπληξη ή θεωρείτε αναπάντεχο για τα δεδομένα της χώρας;

Όχι. Και οι δυσκολίες και οι ιδιόμορφες ανταμοιβές του χώρου είναι γνωστές. Μπορεί, σήμερα, κάποιες συνθήκες που επικρατούσαν πριν από κάποια χρό-

νια να μας παραξενεύουν, αλλά τότε ήταν σύμφωνες με το ευρύτερο πλαίσιο.

Στο βιβλίο αναφέρονται συμβουλές που απευθύνονται σε νέες ερευνήτριες. Εσείς ποιες συμβουλές θα δίνετε στις ερευνήτριες που ξεκινούν σήμερα τη σταδιοδρομία τους;

Να θυμόμαστε ότι δεν υπάρχουν ανυπέρβλητα εμπόδια. Υπάρχουν δυσκολίες, κάποιες φορές πολλές και μεγάλες, αλλά με συστηματική δουλειά, επιμονή και αγάπη γι' αυτό που κάνουμε μπορούν να ξεπεραστούν. Επίσης, ότι η ζωή όλων των ανθρώπων, όχι μόνο των ερευνητών, είναι ουσιαστικά παραγωγική εφόσον χαρακτηρίζεται από ισορροπία σε όλα τα επίπεδα. Η καθημερινότητα κρύβει πολλά σημαντικά ερωτήματα προς μελέτη αλλά και απαντήσεις σε ερευνητικά ερωτήματα που κάνει όποιος μένει κλεισμένος σε ένα εργαστήριο, γραφείο κ.λπ.

Αφιερώνετε το βιβλίο στη μνήμη της Χριστίνας Σπυράκη. Θα θέλατε να μας πείτε λίγα λόγια για τη συμβολή της στο πεδίο των Νευροεπιστημών;

Είναι δύσκολο να συνοψίσει κάποιος το έργο της Χριστίνας Σπυράκη σε λίγες γραμμές. Υπήρξε καθηγήτρια Φαρμακολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, δίδαξε σε προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών στις Νευροεπιστήμες και επέβλεψε διδακτορικές διατριβές που απέφεραν σημαντικές δημοσιεύσεις. Εργάστηκε ερευνητικά στο πεδίο των Νευροεπιστημών για πολλά χρόνια και διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της Φαρμακολογίας της Συμπεριφοράς στην Ελλάδα. Μεταφέροντας στη χώρα μας γνώσεις που αποκόμισε κατά την ερευνητική εργασία της στον Καναδά, έκανε πρωτοποριακές μελέτες σχετικά με το νευρωνικό υπόστρωμα των εθιστικών ουσιών και τις επιδράσεις τους στον εγκέφαλο αλλά και σχετικά με τη Φαρμακολογία της Κατάθλιψης. Μέχρι και σήμερα, οι εργασίες στο ερευνητικό πεδίο της κάνουν αναφορά στο έργο της, το οποίο έλαβε διεθνή αναγνώριση. Ήταν ένα από τα ιδρυτικά μέλη της Ελληνικής Εταιρείας Νευροεπιστημών και μέντορας πολλών ερευνητών που σήμερα εργάζονται στον χώρο.

* Το βιβλίο «Γυναίκες και Νευροεπιστήμες στην Ελλάδα» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις GUTENBERG. Τα έσοδα από τις πωλήσεις του βιβλίου που αναλογούν στην κ. Γιακουμάκη έχουν παραχωρηθεί από την ίδια στην Ελληνική Εταιρεία Νευροεπιστημών.

θα υπάρξει ακόμα ένα βιβλίο με συνεντεύξεις αυτής της «νέοτερης γενιάς».

Ποιες είναι οι μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι γυναίκες νευροεπιστήμονες στη στα-

«Ο γνώμονας για κάθε επιστημονική θεωρία δεν είναι ο βαθμός που προέβλεψε τη σύγχρονη σκέψη, αλλά ο βαθμός της επιτυχίας που είχε στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της εποχής του»

Ντέιβιντ Λίντμπεργκ, 1992

Η δουλειά ενός ιστορικού των επιστημών περιγράφεται εξάισια από τον Λίντμπεργκ. Χρέος του είναι η αποτύπωση της ενδεχομενικότητας στη μελέτη της φύσης. Αυτό σημαίνει ότι μέθοδοι, οι έννοιες και οι πρακτικές στην ιστορία της μελέτης της φύσης κάθε άλλο παρά αναπόφευκτες ήταν. Η ενδεχομενικότητα δεν σημαίνει ότι οι μέθοδοί μας είναι τυχαίες. Σημαίνει ότι αναπτύχθηκαν επειδή συνετέλεσαν συγκεκριμένες πολιτισμικές συνθήκες. Σε διαφορετικές συνθήκες, οι μέθοδοί μας θα ήταν διαφορετικές. Και το ενδιαφέρον είναι ότι ακόμη και οι έννοιες της φύσης και της αλήθειας δεν έχουν κοινό νόημα σε όλους τους χρόνους και τόπους. Σε αυτό το άρθρο θα δούμε τις αντιλήψεις των Κινέζων για τη φύση και την αλήθεια σε αντιπαράβολη με εκείνες του δυτικού κόσμου.

Περί φύσης και φυσικών νόμων

Αρκετές φορές, όταν συζητάμε για τις διαφορετικές επιστημονικές μεθόδους, δεν λαμβάνουμε υπόψη ότι οι μέθοδοί μας εξαρτώνται άμεσα από αυτό το οποίο μελετούν. Τι συμβαίνει, επομένως, όταν το αντικείμενο μελέτης δεν είναι το ίδιο για όλους μας; Τι σημαίνει να κατανοούμε με εντελώς διαφορετικό τρόπο αυτό που μελετάμε; Τι σημαίνει να μην είναι το ίδιο πράγμα η φύση για όλους μας;

Για παράδειγμα, οι αρχαίοι Έλληνες είχαν συγκεκριμένες αφητηρίες που εκπορεύονταν από τα εξής ερωτήματα: Τι είναι η ανθρώπινη φύση; Ποια είναι τα όρια της ανθρώπινης φύσης; Πώς μπορεί να εξηγήσει ο άνθρωπος όλα όσα συμβαίνουν στη Φύση; Οι αρχαίοι Έλληνες και ο τρόπος με τον οποίο είδαν τον εαυτό τους σημάδεψε τον δυτικό τρόπο σκέψης για αιώνες. Θεωρούσαν ότι ο άνθρωπος βρίσκεται απέναντι από τη φύση και προσπαθεί να τη γνωρίσει. Αφετηρία ήταν ο εκλεκτός άνθρωπος, που μπορεί να κατανοήσει τον κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι ο άνθρωπος οφείλει διαρκώς να επινοεί νέους τρόπους κατανόησης του κόσμου. Η λογική, η παρατήρηση και, κατά τη διάρκεια του 16ου και του 17ου αιώνα, οι νέες μαθηματικές μέθοδοι και οι πειραματικές πρακτικές έδειχναν ότι ο άνθρωπος πρέπει να ψάξει στον εαυτό του προκειμένου να γνωρίσει τη φύση. Ακόμη και με την έλευση του Χριστιανισμού, αυτό το χρέος συνέχιζε να διατηρείται με διαφορετικούς όρους. Ο ενεργητικός άνθρωπος, με άλλα λόγια, βρισκόταν απέναντι στην παθητική φύση. Η φύση έμοιαζε να έχει δημιουργηθεί για τον άνθρωπο και όχι ο άνθρωπος από τη φύση. Ωστόσο, αν ο άνθρωπος δεν ακολουθούσε τους κανόνες της φύσης, η φύση ήταν εκεί για να του επιφέρει την τιμωρία. Δεν είναι τυχαίο ότι ο Φράνσις Μπέικον, ο «προφήτης» των σύγχρονων επιστημών, είχε σημειώσει ότι για να διατάξουμε τη φύση, πρέπει πρώτα να την υπακούσουμε («Νέο Όργανο», βιβλίο πρώτο, 1620). Συγκροτήθηκε μια κουλτούρα, επομένως, η οποία παρουσίαζε τη φύση ως μια θεία δημιουργία, με συγκεκριμένους κανόνες, η οποία κατασκευάστηκε από κάποιον άγνωστο θεό για να την κατανοήσει και να την ελέγξει ο άνθρωπος. Οι μαθηματικές και πειραματικές πρακτικές δεν ήταν παρά οι προσπάθειες να παρέμβουμε στη φύση, να την ελέγξουμε και να βρούμε τους φυσικούς νόμους που «κρύβει». Να βρούμε, δηλαδή, ποια είναι τα αίτια πίσω από τα φαινόμενα και ποιος τα έθεσε.

Στην αρχαία Κίνα τα πράγματα ήταν εντελώς διαφορετικά. Δεν είχαν λέξη για τη «φύση». Δεν υπάρχει φύση, αλλά υπάρχει το *tiandi* (ουρανό και γη ως το όλον). Υπάρχει η ποικιλία των πραγμάτων (*wanwu*), όπου κάτι συμβαίνει αυθόρμητα (*zi ran*) χωρίς την ανθρώπινη παρέμβαση. Οι Κινέζοι, δηλαδή, δεν θεωρούσαν ότι ο άνθρωπος είναι απέναντι στη φύση και οφείλει να τη γνωρίσει και ελέγξει, ούτε ότι κάποιος έφτιαξε τη φύση για κάποιον συγκεκριμένο λόγο. Για τους Κινέζους, υπήρχε μια τάξη όπου τα πράγματα συνέβαιναν ως είχαν, χωρίς να χρειάζεται να θεωρηθούν ότι υπήρχαν συγκεκριμένοι κανόνες. Για τους Κινέζους, ο κανόνας στη φύση ήταν κάτι που δεν είχε ιδιαίτερο νόημα. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που δεν επινόησαν ποτέ την έννοια του φυσικού νόμου. Στη Δύση υπήρχε η παράδοση των θεών που

Φύση και αλήθεια

ασκούν την εξουσία με συγκεκριμένους κανόνες. Και υπήρχε και μια κουλτούρα διαφορετικών πολιτευμάτων, όπου κάθε φορά ο νόμος είχε διαφορετικό περιεχόμενο και άλλη αφετηρία. Αυτό οδήγησε τη σκέψη των Δυτικών διανοητών του 17ου αιώνα σε ερωτήματα όπως: Μήπως υπάρχουν καθολικοί φυσικοί νόμοι σύμφωνα με τους οποίους θα έπρεπε να θεμελιώσουμε και τις κοινωνίες μας; Μήπως ο Θεός έχει θέσει συγκεκριμένους νόμους που πρέπει να εφαρμόζουμε όλοι; Στην Κίνα το πολίτευμα ήταν ίδιο για αιώνες, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει η κουλτούρα αμφισβήτησης της εξουσίας. Για τους Κινέζους, η άσκηση της εξουσίας ήταν κάτι φυσικό. Δεν υπάκουαν σε νόμους, αλλά σε μια αυταπόδεικτη «φυσική» τάξη. Υπήρχε αλληλεξάρτηση μεταξύ των πραγμάτων. Αντιμετώπιζαν τη φύση με όρους οργανικού υλισμού, ως μια ολότητα όπου όλα εξαρτώνταν από όλα. Όταν κάτι δεν γινόταν όπως έπρεπε, τότε κινδύνευαν η τάξη, η ισορροπία και η αρμονία του κόσμου. Επομένως, είχαν τάξη χωρίς

φυσικούς νόμους. Μια φύση χωρίς φυσικούς νόμους, μια φύση όπου ο άνθρωπος δεν είναι απέναντί της, αλλά μέρος της, είναι μια εντελώς διαφορετική φύση από εκείνη που επινοήσαμε στη Δύση. Είναι μια φύση όπου φροντίζεις να μην παρεμβαίνεις, αλλά να εναρμονίζεσαι με αυτή.

Περί αλήθειας

Στον δυτικό τρόπο σκέψης, ειδικά στον αρχαιοελληνικό, η αλήθεια ήταν το μεγάλο αίτημα. Ο Δυτικός άνθρωπος ήθελε να βρει ποια είναι η αλήθεια για την πραγματικότητα που τον περιβάλλει. Πώς ορίζεται η πραγματικότητα. Οι διανοητές όριζαν τους κανόνες μελέτης της φύσης και καλούνταν να απαντήσουν τα εξής ερωτήματα: Πώς θα πείσω για την αλήθεια μου; Ποιοι λογικοί κανόνες ρυθμίζουν τη ζωή μου; Ο άνθρωπος της Δύσης έμαχνε πάντα για το αφετηριακό σημείο από το οποίο θα εκπορευόταν η βεβαιότητα της γνώσης του κόσμου. Αυτό αποτυπώνεται τόσο στις φιλοσοφικές διαμάχες, από την αρχαιότητα έως τους νεότερους χρόνους, όσο και στα Μαθηματικά και στην Αστρονομία, όπου το πλαίσιο συγκρότησής τους ήταν η αξιωματική και παραγωγική μέθοδος. Να θεμελιώσουν, δηλαδή, εκείνες τις πρώτες αρχές από τις οποίες οτιδήποτε έπεται θα είναι με βεβαιότητα αληθές.

Στην αρχαία και μεσαιωνική Κίνα τα πράγματα ήταν εντελώς διαφορετικά. Δεν υπήρχε καν η λέξη αλήθεια. Δεν τους ενδιέφερε να πείσουν για την αλήθεια των όσων έλεγαν, αλλά απλώς να πείσουν. Δεν τους ενδιέφερε να βρουν κανόνες αλήθειας, αλλά να απαντήσουν στα ερωτήματα: Πώς μπορώ να ζήσω τη ζωή μου; Πώς μπορώ να εναρμονιστώ με τον κόσμο; Ακόμη και στα Μαθηματικά και στην Αστρονομία δεν οδηγήθηκαν ποτέ σε αιτήματα αλήθειας και βεβαιότητας. Ενδιαφέρονταν για τις ομοιότητες και τους συσχετισμούς των μαθηματικών διαδικασιών και όχι για αξιώματα και παραγωγικές μεθόδους από τις οποίες θα προέκυπτε η «αλήθεια». Στην Αστρονομία, από την αρχαιότητα έως τον Μεσαίωνα, οι προβλέψεις τους βασίζονταν σε επαναλαμβανόμενες παρατηρήσεις και καταλόγους παρατηρήσεων και όχι σε αξιωματικές μεθόδους. Για τους Κινέζους, τα πράγματα «έχουν ως έχουν» (*ran*) ή «δεν έχουν ως έχουν» (*bu ran*), τόσο απλά. Άλλωστε, το κράτος τους ήταν η «αλήθεια» και αυτό όριζε τι θα μελετούν οι διανοητές.

Επομένως, δεν υπήρχε μια καθολική έννοια αλήθειας ή φύσης, κοινή σε όλους τους πολιτισμούς. Η αλήθεια δεν ήταν παρά μια ιστορική ενδεχομενικότητα με διαφορετικό περιεχόμενο σε διαφορετικούς χρόνους και τόπους. Αυτή η υπενθύμιση είναι εξαιρετικά ωφέλιμη προκειμένου να κατανοήσουμε τους όρους με τους οποίους συγκροτείται και οριοθετείται η μελέτη του ανθρώπου και των πραγμάτων που τον περιβάλλουν. Είναι ωφέλιμη γιατί μετατοπίζει το ενδιαφέρον από το «ουδέτερο» ή παθητικό αντικείμενο μελέτης στους πολλαπλούς τρόπους θέασης του κόσμου. Και οι πολλαπλές θεάσεις είναι αποτέλεσμα και διαφορετικών θεσμών, κάτι που θα μας απασχολήσει στο επόμενο άρθρο.

Δ.Π.